

Asia: VN/1281/2020

Lausuntopyyntö hallituksen selonteosta kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista (luonnos)

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Työ- ja elinkeinoministeriö on pyytänyt Etlalta lausuntoa luonnoksesta hallituksen selonteoksi kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista. Raporttiluonnoksessa käsitellään perusteellisesti maahanmuuttajien kotoutumisprosessia ja esitetään moniin eri näkökulmiin pohjautuvia ehdotuksia kotoutumisen edistämiseksi. Tässä lausunnossa tarkastelemme maahanmuuttajien kotoutumiseen liittyviä taloudellisia näkökohtia.

Selonteko painottaa työllisyys- ja koulutuspolitiikan roolia maahanmuuttajien työmarkkinoille pääsyn edistäjänä. Ehdotukset ovat näiltä osin hyvin perusteltuja ja tarkoituksenmukaisia. Erityisesti kannatamme esitystä siitä, että maahanmuuttajien työllistymistä tukevien palvelujärjestelmien ja -rakenteiden toimivuutta tulee parantaa vastaamaan työllistävien yritysten tarpeita ja että yritykset on otettava mukaan kotoutumisprosessiin. Tämä parantaa maahanmuuttajien integroitumista työmarkkinoille ja myös varmistaa, että heille tarjottu koulutus vastaa työllistävien yritysten tarpeita. Kannatettavaa on myös kotoutumisprosessin aloittaminen nopeasti, jotta saadaan lyhennettyä maahanmuuttajien nykyisin verrattain pitkiä työllistymisaikoja.

Maahanmuuttajien heterogeenisuuden huomioiminen ja kotouttamisprosessien räätälöiminen yksilöiden tarpeiden perusteella on samoin kannatettava ehdotus. Ehdotus erityisistä toimenpiteistä ulkomaalaisten opiskelijoiden ja jo työpaikan Suomesta saaneiden maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi on hyvä. Pituudeltaan joustava kotouttamisjakso kahden vuoden ylärajalla on käypä kompromissi, kun yritetään samanaikaisesti sekä nopeuttaa kotoutumisprosessia että kehittää maahanmuuttajien välttämättömiä työmarkkinoilla tarvitsemia taitoja.

Selonteossa on joitakin kehitystarpeita ja puutteellisesti käsiteltyjä aihepiirejä. Ensinnäkin olisi hyödyllistä määritellä ja rajata selkeämmin maahanmuuttajien taitojen ja koulutustason perusteella

eriytetyt toimenpideohjelmat työmarkkinoille pääsyn edistämiseksi. Selonteossa korostetaan yksilöllisten tarpeiden mukaisesti suunniteltujen koulutus- ja työllisyyspolkujen tärkeyttä. Samalla mainitaan erityisesti kunnallistasolla vaikeus tarjota maahanmuuttajille erilaisiin koulutustasoihin soveltuvia palveluita. Tutkimusnäyttö viittaa siihen, että maahanmuuttajien sijoittuminen työmarkkinoille ja suoriutuminen on heikompaa kuin syntyperäisillä kansalaisilla, mutta vaihtelee merkittävästi koulutustason mukaan. Koulutus-, työllistymis- ja muut tukipalvelut tulisikin räätälöidä maahanmuuttajan koulutustason mukaan. Vähän koulutetut maahanmuuttajat tarvitsevat laajempaa koulutusta, kun taas korkeammin koulutetut maahanmuuttajat hyötyisivät enemmän varhaisista kontaktoinneista yrityksiin.

Korkeastikoulutettujen työntekijöiden maahanmuuton ja kotoutumisen edistämistä käsitellään selonteossa lähinnä lyhyen Talent Boost -ohjelmakuvauksen yhteydessä. Kyseessä on hyvinvoinnin ja tuottavuuskasvun näkökulmasta merkittävin maahanmuuttajaryhmä. Taloustieteellinen tutkimus tarjoaa vahvaa näyttöä siitä, että osaavien työntekijöiden maahanmuutto lisää innovaatiotoimintaa. Innovaatiot puolestaan ovat tuottavuuskasvun keskeinen lähde. Tämän takia onkin tarpeen miettiä erityisen huolellisesti niitä toimenpiteitä ja kannustimia, joilla edistetään osaavien työntekijöiden ja heidän perheidensä maahanmuuttoa ja kotoutumista. Osaavien työntekijöiden kohdalla olisi syytä tarjota Talent Boost -ohjelman tukitoimenpiteiden lisäksi myös taloudellisia kannustimia kotoutumisen tukemiseksi. Monissa maissa käytetty osittainen ja/tai määräaikainen verovapautus maahan muuttaville ulkomaalaisille asiantuntijoille ja tutkimus- ja kehitystyöhön tuleville henkilöille olisi yksi keino osaajien houkuttelemiseksi Suomen ja heidän kotoutumisensa alkuun saamiseksi.

Selonteossa esitetään kannatettavasti työllisyyspolitiikan yhdeksi keskeiseksi toimenpiteeksi maahanmuuttajien yrittäjyyden tukeminen osana yrittäjyysstrategian toimeenpanoa. Raportti jättää kuitenkin käsittelemättä tarkemmin politiikkakeinot, joita voitaisiin käyttää maahanmuuttajien yrittäjyyden tukemiseksi. Taloustieteellinen kirjallisuus (esim. Fornaro, 2019; Maliranta ja Nurmi, 2019) tarjoaa vahvaa näyttöä siitä, että maahanmuuttajataustaiset yrittäjät poikkeavat monin tavoin kotimaisista yrittäjistä. Maahanmuuttajien omistamat yritykset ovat tyypillisesti pienempiä ja toimivat alhaisemman tuottavuuden toimialoilla. Tästä johtuen maahanmuuttajataustaisilla yrittäjillä on usein selvästi alhaisemmat tulot kuin syntyperäisillä kansalaisilla ja heitä suurempi konkurssiriski. Kotoutumisen tukemiseen tarvittaisiin maahanmuuttajayrittäjille sekä yrityksen perustamista suunnitteleville maahanmuuttajille suunnattuja neuvontapalveluja (esim. realistisen arvion tarjoaminen yrityksen toteutettavuudesta ja pitkän aikavälin näkymistä). Maahanmuuttajille tulisi myös tarjota apua siirtymässä yrittäjyydestä palkkatyöhön. Näin voitaisiin vähentää maahanmuuttajien ”pakotettua yrittäjyyttä” eli natiiveja suurempaa suhteetonta taipumusta perustaa yritys työpaikan löytämisen ollessa vaikeaa. Tämä todennäköisesti vähentäisi myös alhaisen tuottavuuden ja korkean epäonnistumisriskin yritysten perustamista.

Kommentit lukuihin 1-6: Tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat.

-

Kommentit lukuun 7: Maahanmuuttajien työllisyyden ja osallisuuden edistäminen

-

Kommentit lukuun 8: Nopeutetaan kotoutumisen käynnistymistä

-

Kommentit lukuun 9: Parannetaan ohjauksen ja neuvonnan saatavuutta maahanmuuttajille

-

Kommentit lukuun 10: Luodaan kotoutumisohjelma alkuvaiheen kotoutumisen tukemiseksi

-

Kommentit lukuun 11: Kotoutumisen edistäminen tukemaan osaajien pysyvyyttä ja osallisuutta

-

Kommentit lukuun 12: Vahvistetaan kumppanuuksia ja järjestöjen roolia

-

Kommentit lukuun 13: Hyvät väestösuhteet ja osallisuus tukemaan kotoutumista ja yhteenkuuluvuuden tunnetta

-

Kommentit lukuun: Kotoutumisen edistämisen suuntaviivat 2020-luvulle ja tiivistelmä askelista eteenpäin

-

Koski Heli
ETLA, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos